

Telegraful Român

Organ național-bisericesc

Abonamentul:

Pe un an 60 coroane. — Pe șase luni 30 coroane. — Pe trei luni 15 coroane.

Ziarul apare Marțea, Joi și Sâmbăta

Correspondențele

să se adreseze Redacției «Telegraful Român», Strada Măcelarilor Nr. 45. — Scrisori nefrancate se refuză. — Articole nepublicate nu se înapoiază.

Prețul inserțiunilor, după învoială

Abonamentele și inserțiunile

să se adreseze Administrației ziarului «Telegraful Român», Sibiu, Strada Măcelarilor Nr. 45.

Nr. 4914 Bis.

Circulară

cătră toate oficiile parohiale și protopresbiterale din arhidieceza ortodoxă-română a Transilvaniei

Femeile române din Sibiu conduse de nobilul sentiment de a îngriji mormintele soldaților căzuți în război, cari sunt împrăștiate în diferitele locuri, au ales un comitet în scopul de a îngriji aceste morminte.

Comitetul s'a adresat cu un frumos și calduros apel cătră preoții, învățătorii și secretarii comunali din județul Sibiu, în care îi îndeamnă să îngrijască de mormintele eroilor căzuți.

«Vă este cunoscut, — se zice în apel — că eroii căzuți nu sunt încă toți adunați într'un cimitir comun, ci mulți dintre ei se află înmormântați în locuri singuratic, unde i-a ajuns năpraznica moarte, în păduri, pe dealuri, în hotarul cultivat de agricultori, fiind astăzi mormintele lor expuse să se piardă.

Este o datorință de pietate față de eroii căzuți pentru desrobirea neamului românesc, ca locul unde își dorm somnul de veci, să fie păstrat. Dar acum când valurile ridicate de război se potolesc, ne dictează simțul creștinesc să se îngrijească și mormintele acelor soldați, cari aparțin altor neamuri decât celui românesc și au luptat și au murit sub alt drapel.

Noi românii, cari în cursul războiului am fost siliți de o soartă mășteră să luptăm în mare parte sub steaguri străine și să jertfim atâtea vieți pe toate câmpurile de luptă, avem nenumărați scumpi morți, ale căror morminte nu pot fi îngrijite decât de fiii acelor neamuri, pe a căror plaiuri au căzut. Așteptăm dela sentimentul lor omenesc ca să-și facă această datorie acum, când patimile încep să înceteze.

Nouă românilor ne dictează adâncul simț religios, să dovedim aceeași pietate străinilor, pe care iubirea de frate ni-o dictează față de morții neamului nostru.

Vă rugăm ca atât d-voastră, cât și domnii învățători și secretari comunali împreună cu soțiile d-voastre să ne dați sprijinul, ca să putem îndeplini această datorință de pietate. În acest scop Vă rugăm să stabiliți și să țineți în evidență aceste morminte, ca să fie păstrate și îngrijite, până când osemintele eroilor se vor putea exhumă și adună într'un cimitir comun.

Vă rugăm să stăruiti ca mormintele ce se află în pământ cultivabil, să nu se distrugă prin munca câmpului. În fine Vă rugăm să deșteptați interesul credincioșilor d-voastre pentru această acțiune și prin

colecte făcute în scopul îngrijirii acestor morminte.

În felul acesta se vor putea organiza și comitete locale, care să ne dea mână de ajutor, ca împreună să facem totul pentru păstrarea amintirii celor căzuți de parte de casa și de iubiții lor». —

Aducând acestea la cunoștință, îndemnăm și noi onorata noastră preoție, ca încât pe teritoriul parohiei s'ar afla astfel de morminte să se ia precauțiunile de lipsă pentru îngrijirea lor, și până se vor putea exhumă și adună într'un cimitir comun.

Dar fiindcă această lucrare reclamă și spese, pentru acoperirea lor baremi în parte, dispunem a se purta în toate bisericile din arhidieceză la praznicul Schimbării la față un disc.

Onorata preoție, în Dumineca premergătoare a acestui praznic, prin o cuvântare potrivită va anunța purtarea discului, arătând scopul măreț pentru care se face colecta.

Suma ce se va aduna se va expedia Oficiului protopopesc concernent până în 15 August v. a. c., iar oficiile protopopești vor expedia, pe lângă conspectul comunelor, suma încassată Oficiului de cassă consistorial până la finea lui August.

Numele comunelor cari se vor distinge prin sume mai însemnate vor fi publicate și în «Telegraful Român».

Sibiu, din ședința consistorului arhidiecezan, ca senat bisericesc, ținută la 2 Iulie 1919.

Dr. Ilarion Pușcariu m. p.,

arhim. vicar arhiepiscopesc.

Dr. Octavian Costea m. p.,

secretar consistorial.

Ședințele Marelui Sfat

In 2 August 1919: Vicepreședintele dl T. Mihali deschide ședința la ora 4 și 30 minute. Este a șaptea ședință.

Dl Oanea propune, ca Marele Sfat să exprime condoleanțe la moartea fostului ministru de interne Morțun atât familiei defunctului, cât și prezidentului camerei române.

Dl Iosif Răcean, socialist, vorbește pentru dreptul de vot feminin și sistemul electoral proporțional. Polemizează cu Lucaci și Goga, din cauza discursurilor rostite în ședința trecută.

Răspund dnii Lucaci, Roșianu și Vlad.

Dl Grădinar, socialist, nu primește proiectul prezentat.

Dl Flueraș, șef de resort, apără socialismul. Pr. Ciorogariu, susține democrația națională împotriva democrației socialiste.

Dl I. Suci: Socialiștii ne acuză că nu ne ținem de hotărârile aduse la Alba-Iulia; dar programul de acolo nu se poate realiza, decât în mod treptat. Oratorul arată, că unii dintre noi nu respectă de ajuns sentimentul național și principiul monarhic. La cuvintele: «Când avem

un Rege» sala izbucnește în ovațiuni de «Să trăiască Regele!»

Toți membrii se ridică, afară de dl Flueraș și de socialiști.

Strigăte din sală și din loje: «Afară cu socialiștii!» Strigătele se întetesc: «Afară cu ei!»

Socialiștii părăsesc ostentativ ședința.

După câteva minute, dl Mihali redeschide ședința și desaproabă incidentul și strigătele la adresa socialiștilor.

Mai vorbesc dnii Goldiș și Goga, cari d'asemenea regretă incidentul și își exprimă încrederea în colaborarea cu partidul socialist.

Discuția se încheie, și proiectul legii electorale se primește cu toate voturile minus unul.

La ora 8 seara ședința e terminată.

In 4 August 1919: A opta ședință. Se deschide la ora 10 și 1/2. Prezidează dl T. Mihali. Socialiștii lipsesc.

Vicepreședintele, dl Mihali, ia cuvântul și în ovațiile furtunoase ale adunării, arată că astăzi este ziua nașterii M. Sale Reginei Maria. Se trimite o telegramă de felicitare, în care Marele Sfat își exprimă omagiul unanim și caldă sa admirare pentru abnegarea și devotamentul, care M. Sa le-a dovedit în trecut ca și astăzi, când vitejii noștri ostași înaintază victorioși.

Ministrul basarabean în guvernul dela București, dl I. Inculeț, intră în sala de ședințe. Membrii îl primesc cu o mare bucurie.

Dl I. Maniu rostește câteva cuvinte în onoarea ilustrului oaspe basarabean, care mulțumind zice, că unirea tuturor românilor s'a început la Nistru: Basarabia a prevestit unirea. Dorește ca Ardealul, sub conducerea marelui împărat, numit de basarabeni regele țărănilor, să devină mare și puternic.

Dl C. Bucșan, raportorul comisiunii pentru reforma electorală, citește punctele proiectului.

Dl I. Maniu face un larg expozeu al activității Consiliului dirigent. Înșiră greutățile întâmpinate la consolidarea stărilor în noul stat. Românii nu vor fi biruiți, decât prin un singur lucru: prin desbinări interne. Fiecare națiune din țara aceasta va fi reprezentată proporțional în parlament. Drepturile și interesele lor vor fi garantate; căci 14 milioane de români nu au motive să se teamă de 3 milioane de neromâni. Vorbitorul este mult aplaudat și aprobat.

Ședința se ridică la ora 1 d. a.

A noua ședință se deschide în aceeași zi la ora 5 d. a.

Vicepreședintele, dl T. Mihali, anunță că din partea socialiștilor au sosit două adrese. Se citesc: În cea dintâi, membrii social-democrați ai Marelui Sfat declară, că nu mai participă la ședințe, pentru motivul că nu li se respectă principiile statorite în adunarea dela Alba-Iulia, și pentru incidentul de Sâmbătă, în 2 August (în a șaptea ședință). — În a doua adresă, dnii Jumanca și Flueraș, își dau demisia din postul avut de șefi de resort. Motivele sânt aceleași.

Dl I. Maniu constată că Marele Sfat n'a avut intenția de-a provoca incidentul cu socialiștii, și a respectat totdeauna libertatea cuvântului. Ideea monarhică este înrădăcinată la români; ear Marele Sfat a ținut să-și arate sentimentul de respect și recunoștință pentru Suveranul cel mai democrat. Gestul socialiștilor, cu acest prilej, trebuie reprob. Dacă însă reprobarea, venită mai mult dela nemembrii Sfatului, a trecut marginile parlamentare, oratorul o regretă, și este

de părere că social-democrații pot participa și mai departe la ședințe. D'asemenea regretă retragerea celor doi membri din Consiliul Dirigent, zicând că amândoi au dovedit năzuințe sincere pentru întărirea noului stat român.

După aceasta citește telegrama trimisă de *Marele Cartier General* care vestește *înfrângerea trupelor bolșevice maghiare*. (Ovații sgomotoase).

Dl A. Bârseanu propune trimiterea telegramelor de felicitare comandamentului trupelor de operație. —

Se continuă desbaterea asupra articolelor din proiectul de lege electorală. Vorbesc dnii: *Onișor, Suciu, Oană, Roșian*; episcopii *I. I. Papp, Cristea și Radu*.

Art. 12, despre eligibilitatea profesorilor și învățătorilor, dă naștere la o lungă discuție. Iau cuvântul dnii *O. Ghibu și Vasescu*, contra; ear dl *I. Matei* pentru eligibilitate.

Ședința se sfârșește la ora 8 și 30 minute seara.

In 5 August 1919: A zecea ședință se începe la ora 10 a. m. Prezidează dl A. Bârseanu.

Comitetul femeilor române din Iași, prin o telegramă, își manifestă încrederea în Marele Sfat, că va recunoaște dreptul de vot al femeilor.

Se urmează discuția articolului 12. Vorbesc pentru eligibilitatea profesorilor dnii: *G. Precup, N. Bălan, A. Banciu, P. Dârlea*; contra eligibilității se rostesc dnii: *A. Vlad, Episcopul I. I. Papp, O. Ghibu*.

Articolul se primește cu majoritate de voturi. Se primesc fără desbatere articolele 13—20.

Viceprezidentul anunță, că prim-ministrul, dl I. Brătianu, va asista la ședința de după amiază.

Ședința se ridică la ora 1 fără un sfert.

Această zi. Ședința a 11-a se deschide la ora 4 d. a. Sala și tribunele sânt pline.

Se comunică din partea dlui *T. Mihali*, viceprezidentul, că o delegație va invita pe dl I. Brătianu, prim-ministrul, la ședința Marelui Sfat Național.

Peste câteva minute își face intrarea în sală dl *Brătianu*, însoțit de dnii *Maniu, Goldiș, Inculeț, Episcopul Cristea, Comșa ș. a.* Este întâmpinat cu ovațiuni călduroase.

Dl *Mihali*, îl salută în numele Sfatului, ca pe un factor, care a stat totdeauna alături de noi, când era vorba de greutate. Amintește eroismul armatei române, chemate a susține ordinea în răsăritul Europei. Mulțumește prim-ministrului, prin a cărui colaborare s'a făcut cu putință realizarea idealului nostru național. (Lungi aprobări).

Cuvinte de binevenire rostește dl *Maniu* în numele poporului român și al Consiliului Dirigent. Vechiul Regat a făcut pentru unirea noastră ceea ce a săvârșit Piemontul pentru unitatea Italiei. Aduce mulțumiri atât prim-ministrului, cât și guvernului, cu asigurarea că țara noastră își va împlini totdeauna sacrele datorii. (Aplauze îndelungi).

Ministrul prezident, dl *Brătianu*, răspunde că adânc mișcat a pășit în sală și a ascultat cuvintele ce i s'au adresat. Dacă s'a amintit sprijinul acordat de vechiul regat, nu trebuie să uităm, că tocmai de aici, de dincoace de munți, s'au dat primele semne ale deșteptării naționale. Îndatoririle sânt reciproce. Poporul care și-a dovedit bărbăția în război, și-o va arăta și în timp de pace. Violențele sânt totdeauna semnele slăbiciunii. România însă nu este slabă. Nu vom întreba pe nimeni de unde vine, ci numai *în coto merge?* Ceice vin cu noi pe acelaș drum, sânt asigurați de întreg sprijinul nostru. Interesul comun și puterea statului însemnează garanție pentru propria lor dezvoltare. Dacă însă își vor căuta interesele lor în afară de hotarele statului, aceasta va însemna slăbiciunea lor. Nimeni nu mai poate trage la îndoială, că poporul român își va ocupa locul ce i se cade; nimeni nu se îndoește în deosebi astăzi, când trupele române au intrat în Budapesta. (Furtunoase aprobări). Soldatul român este apărătorul civilizației: el a oprit, la Tisa și la Nistru, valurile bolșevismului, care amenințau să se reverse asupra Europei. Am stat opt zile în mijlocul soldaților și al poporului, ear sentimentele ce mi s'au arătat acolo, sânt răsplata cea mai frumoasă pentru lucrarea mea. — Prim-ministrul își termină vorbirea cu vorbele: Să trăească Marele Sfat Național.

După aceasta își ia rămas bun dela membrii Consiliului Dirigent și dela ceilalți membri,

și la ora 5 părăsește sala în mijlocul entuziastelor aclamări ale adunării.

Se suspende ședința.

La ora 5 și 15 minute se redeschide.

Dl *O. Goga*, în legătură cu cele comunicate de dl Brătianu, vorbește despre *ocuparea Budapestei* de trupele române. Prin aceasta s'a hotărât lupta între două popoare. În clipele de față poporul român gândește la trecutul său, la vremile de umilire și de redeșteptare, legate de numele lui Avram Iancu și Șaguna. Pe zidurile parlamentului ungar, unde s'au croit atâtea nedreptăți, falfăie astăzi tricolorul românesc. Dușmanul este întins la picioarele noastre. Vorbitorul cere, ca acest fapt istoric să fie comemorat prin o serbare națională. (Vii aprobări).

Se statorește, ca Miercuri în 6 August 1919, la ora 9 a. m., să se țină serviciu divin, la care vor lua parte toți membrii Marelui Sfat Național.

Ședința se ridică la ora 5 și jumătate.

In 6 August 1919: Ședința a 12-a. Se deschide la ora 10 a. m.

Se dau citire telegramelor sosite din Basarabia, dela dnii *Ciugureanu și Pan Halippa*.

Continuându-se desbaterea paragrafilor din proiectul de lege electorală, iau cuvântul dnii *Onișor, Nilvanu, Vlad, Suciu și Costa*.

Se votează toți paragrafii, unii neschimbați, alții cu mici modificări.

Ședința se încheie la ora 1 fără un sfert.

Această zi. Ședința a 13-a. Se deschide la ora 4 $\frac{1}{2}$ d. a.

Viceprezidentul, dl *T. Mihali*, salută pe fostul ministru în vechiul regat, pe dl *Disescu*, care mulțumește zicând că se simte fericit d'a putea fi prezent în primul parlament ardelean, care precedează primul parlament al României întregite.

La ordinea zilei: Proiectul de lege al reformei *agrar*.

Raportorul, dl *Dr. Valer Moldovan*, accentuează, în vorbire mai lungă, necesitatea reformei. Ea este o cerință politică-națională, etică și social-politică. Raportorul arată în deosebi procedarea la expropriere.

Dl *A. Bârseanu*, care luase scaunul prezidial în cursul vorbirii dlui *Moldovan*, suspende ședința până la aducerea proiectului din tipografie.

La ora 6 $\frac{1}{2}$, se deschide discuția generală asupra reformei *agrar*.

Dintre cuvântările rostite, se remarcă în deosebi ale dlilor *Cerghizeanu, Agârbiceanu, Iosif, Dârlea ș. a.*

Ședința se încheie la ora 8 $\frac{1}{2}$, seara.

Pe seama urmașilor

Onorate în Hristos Frate. — În războiul lumii, cum în deobște se știe *preoțimea* a fost în primul rând expusă la excesele de șovinism unguresc.

Sute de preoți români au fost părtași de cele mai mari brutalități din partea organelor stăpânirii ungurești, bătuți, persecutați, internați și întemnițați.

Sântem deci datori să fixăm toate volnicile acelor organe, pentru ca să rămână o mărturie istorică a vremilor de azi, ear pe seama urmașilor un izvor de oțelire în împlinirea datoriei lor.

Indemnând de aceste considerații comitetul central al Uniunii preoților «A. Șaguna» a însărcinat pe subscrisul să adune datele necesare.

Rog deci pe toți frații preoți cari au fost *internați, exilați, întemnițați* ori *persecutați* de forurile șovinismului unguresc, să trimită la adresa subscrisului toate datele despre calvarul lor, răspunzând la următoarele întrebări:

Vârsta? Sănătos sau bolnav? Ce familie ai? Când ai fost deținut? De cine? Singur sau cu familia? Între ce împrejurări?

Avut-ai atingere cu armata română? Cum ai ajuns ear înapoi? Procedura celor ce te-au deținut? Pe ce bază? Ce motive? Ai fost bătut sau nu? De cine și cum? Cum te-au depărtat de acasă? Legat sau nu? Dur sau prevenitor? Cum te-au transportat, cu trenul, pe jos sau cum?

Unde te-au dus? Ce stațiuni de suferințe ai avut? Mizeriile călătoriei. Cine te-a batjocorit și cum? În ce locuri? Hrana și alte utensilii.

Unde ai fost așezat? Când ai ajuns și cum ai fost primit? De cine? Prin ce fel de purgător ai trecut?

Atitudinea autorităților și a poporului. La cine ai fost așezat? Cum te-a tratat? Locuința, întreținerea, ce ocupație ai avut? Ce drept de mișcare? Ce favoruri ai avut? Ce mizerii? Dela cine?

Unde ai fost strămutat? Mai bine sau mai rău?

Procedură penală avut-ai? Cercetare? Cine te-a pârât? Neplăceri anterioare cu administrația? De români sau altcineva? Când s'a ținut pertractarea? Cu ce rezultat?

Terorism, escrocherii din partea cui? Cauție ți s'a luat? Intrigi acolo și acasă. Sentința? Perchiziție ți s'a făcut și cu ce rezultat?

Familia ce a avut să sufere? Ce pagube ai avut? Dela cine? Ți s'a rebonificat ceva?

Când și cum ai fost eliberat? Cu sentință? Sau nu? Făcut-ai rugări, la cine, când și cu ce rezultat?

Cine te-a ajutat și în ce fel? Cum ai ajuns acasă? Ce urmări a avut internarea?

Ce învățăminte? Eventual alte amănunte. Să se alature și fotografie.

Datele să mi se trimită, cu posibilă grabire.

Sebeșul-săsesc, în 20 Iulie 1919.

Dr. Sebastian Stanca
preot.

Mijloace de maghiarizare

Sub acest titlu, ziarul Bucovina face următoarele descoperiri:

Dela începutul războiului mondial, ființau în Ardeal spitale de copii orfani, unde aceste ființe nevinovate și desmoștenite erau adunate din ordinul guvernului. Direcțiunea proceda apoi la repartizarea copiilor pe la diferite localități. Aceste spitale continuă să aibe sub îngrijire copii orfani și în același timp primesc serii de noi orfani, pe cari li repartizează în același mod pe la diferite comune.

Astfel de spitale există în: Cluj, Brașov, Târgul-Murășului, Oradea-Mare, Arad. Cele mai multe au rămas tot sub direcțiunea doctorilor unguri. Faptul acesta are mare importanță, și eată de ce:

Afară de ordinele oficiale publice, asupra modului de funcționare a acestor instituții, mai sânt *ordinele secrete-confidențiale*, adresate personal directorilor, unde se specifică amănunțit modul cum trebuie să se procedeze cu acești copii.

Astfel copiii orfani din părinți români, — cari formează marea majoritate, — imediat la primire trebuie să li se maghiarizeze numele. După ce sânt ținuti câțva timp în spital, urmează să fie repartizați, și după cum specifică expres ordinul secret, copiii trebuie să fie repartizați numai prin comunele *ungurești* și numai la *unguri*. Dacă în ținutul respectiv unde se găsește spitalul, nu sânt comune ungurești, orfanii pot fi repartizați și în comune din alt ținut.

Eată dar cum prin acest sistem diabolic, maghiarizarea continuă chiar în zilele noastre. După ce se maghiarizează numele, copilul este vârat într'un cerc pur unguresc, și după câțva timp este maghiar sadea, cu trup și suflet.

În Oradea-Mare, consiliul dirigent a numit din fericire ca director al spitalului de copii pe un inimos român, d-rul Rusu. Înlocuirea medicilor unguri din Oradea-Mare s'a făcut lesne, aceștia fiind amestecați în mișcarea bolșevică, ca foști membri activi în sovietul de acolo.

În spitalul copiilor orfani din război din Oradea-Mare au fost luați sub îngrijire 2982 copii, cari toți au fost dați spre creștere în comune pur ungurești, conform ordinului circular secret al guvernului maghiar. Astfel:

În institut se găsesc acum 122 copii; în comuna Beretoufalu, ungurească 196 copii; în comuna Bihordioseg, ungurească 82 copii; în Bihor-Kereses 30 copii; Bihorda ungurească 30 copii; Dereska, ungurească 59 copii; Erdőgyarak, ungurească 16 copii; Karczag jud. Solnoc 94 copii; Ketegyan, Biharia 72 copii; Konyar spre Debrețin 15 copii; Salonta, ungurească 170 copii; Oradea-mare, foburgul ungar Olasi 180 copii; Oradea-Mare, foburgul Kotonaváros 227 copii; Oradea-Mare, foburgul Ujváros 192 copii; Püspök-Ladány, jud. Debrețin 222 copii; Saretudvori 166 Szekelyhid, 186 copii; Tenke 53 copii; Kunmadaras, jud. Solnoc 59 copii; Törökszentmiklos, jud. Solnoc, 228 copii.

Cum vedem dar nici un copil nu a fost dat în centrele românești și în comunele româ-

nești, care slavă Domnului sânt destule și nu trebuie căutate în alte ținuturi, cum se petrece cu cele ungurești. Astfel nu s'a dat la Beiuș, comuna mare și bogată, nici la Mărghita, sau Careii-Mari în împrejurimi, ci s'au dat în multe prin Solnoc și pe lângă Tisa și în mahalale ungurești ale orașelor maghiarizate.

Doctorul Rusu, ce e drept, caută să remedieze răul stăvilind pentru viitor repartizarea copiilor de români în comune ungurești; dar pentru cei deja repartizați nu poate proceda la anchetă, ca să stabilească origina lor românească și a-i readuce din ținuturile ungurești, care pe lângă maghiarizarea sigură urmează să rămână și în afară de granițele viitoare ale statului român.

Ca să poată face acest lucru, ar trebui să aibe mijloace de deplasare, trăsură, sau automobil, ordin expres dela resortul respectiv, și acest lucru trebuie să se efectueze acum, când aceste regiuni se află în puterea armatei noastre. Numai astfel se va putea sustrage maghiarizării atâtea suflete de copilași români.

Acest lucru trebuie să se facă de toate institutele de copii orfani, — pentru care lucru trebuie însă ca în fruntea lor să se găsească medici români.

Și pentru ca aceste dispoziții să poată avea uniformitate, trebuie neapărat ca spitalele de copii orfani să treacă la resortul ocrotirilor sociale.

Semnalam toate aceste cercuri conducătoare din Ardeal, care sânt în măsură să le cunoască și să ia măsuri urgente spre a preveni răul.

M. CHILIANU.

Comunicat oficial

— 5 August 1919 —

1. **Frontul de ost:** Incercările izolate de trecere peste Nistru au fost respinse cu focuri de câră posturile noastre.

2. **Frontul de vest:** Au fost complet impresurate și divizia 2 și 4 maghiară. Se continuă cu desarmarea diviziilor care au capitulat și a unităților răslețe.

Ieri 4 August ora 6 după amiază Budapesta a fost ocupată de către trupele române. Populația a primit trupele române cu liniște și pe alocuri cu manifestări de bucurie. Un detașament alcătuit din infanterie, artilerie și cavalerie a defilat în mijlocul orașului în fața comandantului trupelor din Transilvania și a unui imens public.

Marele Cartier General.

Din vitezile fostului regiment 64

— Amintiri din război —

Fostul regiment de inf. Nr. 64 dela Orăștie, regiment curat românesc, și-a ajuns culmea vitejiei în a 11-a ofensivă italiană.

În vara anului 1917 el era considerat de foștii opresori ca cel mai bun așa zis «Kanonenfutter», deaceia, cât s'a desprimăvărat bine, a trebuit să părăsească întăriturile, ce însuși le făcuse și la care muncise o eamnă întreagă, din fața frumosului, dar pustiului orașel *Asiago*, luând în aparență drumul de pribegie, în realitate însă pentru a astupa spărturile frontului cauzate de italieni.

Mie unuia îmi făcea impresia, că sântem niște copii, cari am astupat pentru moment cursul unui pârăiaș repede, al cărui mers însă totuși nu-l puteam opri, căci «unde» erau mai tari decât noi, «bujdind» când printr-o parte, când printr-alta. Ear noi, dacă vedeam că nu mai avem încotro, dădeam fuga mai la vale; «balta» însă aici ne reușia și mai puțin.

După multe colindări în dreapta și în stânga, — dela Trient la Triest și înapoi — în fine ni s'a găsit «gaura» ce trebuia astupată.

La 22 August 1917, suiam dela *Sancta-Lucia* — aproape de podul dela *Tolmein* — în sus, trecând prin satele pustii: Reaveț, Spilența, Coren, și așezându-ne pe înălțimile dela Hoje și Lom di Canale.

Priveliștea ce se desfășura înaintea ochilor era jalnică, de ți-se rupea inima. Locuitorii acelor ținuturi se retrăgeau în cea mai mare disordine. Vite, copii, bătrâni, femei, fugeau strigându-se unii pe alții pe nume, ca să nu se rătăcească. Mai ales vaietul trist al copiilor te făcea să te înăduși de durere. Ear noi mergeam înainte, privind — în aparență — nepăsători la svârcolirile lor, de fapt însă ni se strângea inima de durere, gândindu-ne la cei de acasă, pe cari Dumnezeu sfântul știe, de-i vom mai vedea.

Puvoiul năpraznic al italienilor a trecut peste râul Isonzo. Regimentele ce trebuiau să-i împiedece, au fost distruse. Drumul italienilor spre Laibach-Ljubljana și spre Triest era deschis.

Dar eată că în fața puvoiiului se opune un regiment românesc, regimentul 64. Și acum luptă un frate mai mic și nepriceput, în contra fratelui mai mare. Și e cumplită îndârjirea între amândoi. Codrii se înfioară de bubuitul prelung al tunurilor, stâncile sar speriate dela locul lor, și în spaima lor se lovesc de capetele fraților înfierbântați la luptă. Aici am cunoscut pentru primădată grozăviile tunurilor italienești: Oameni sburați în vânt de puterea granatei explodate în apropiere, cai cu călăreți trântiți la fiecare pas în mijlocul drumului, automobile sparte, muniție împrăștiată, mâni, picioare, capete fără stăpâni...

Și lupta nu înceată, ci ia proporții tot mai mari, până când rândurile ni se răresc: sântem de câte 15 pași departe unul de altul. Rezervele nu mai vin. De ce ar și veni chiar în toiul luptei?

Dar eată că la 30 August fratele mai mare cedează, lupta înceată, rezervele răsar ca din pământ și regimentul e tras înapoi la frontului.

Nu voi uita nici odată momentul înduioșetor de trist, când cei rămași în viață, coborând câră locul de rezervă, cântau cu jale:

O săracile regute,
Când trecură peste munte,
Nu puteau trece de multe;
Când veniră 'napoi,
Veniră numai v'o doi.

Fostul împărat a spus unui căpitan, ce se afla rănit într'un spital:

«Das Regiment hat Übermenschliches geleistet».

La două săptămâni peste 400 de medalii de argint atârnav pe pepturile bieților eroi...

V. Zdrengea.

Noul episcop al Rădăuților

Prea Cuv. Sa Arhimandritul de scaun *Ipolit Vorobchievici* a fost numit prin decret regal «Episcop al Rădăuților» și Vicar general al Arhidiecezei bucovinene. Din acest prilej, ziarul Bucovina scrie:

Episcopia de Rădăuți a fost înființată în anul 1461 de Marele Voevod al Moldovii, Alexandru cel Bun. Până la anul 1781 episcopii de Rădăuți stăteau în legături ierarhice cu Mitropolia Sucevii și a Moldovii.

Bucovina fiind deslipită de Moldova și alipită Austriei, Episcopul de Rădăuți devine în 1781 mai întâi exempt, ear dela anul 1783

înainte fu supus în cele dogmatice și spirituale Mitropoliei sârbești din Carloviț. Această legătură ierarhică durează până la anul 1873, când episcopia așa zisă a «Bucovinei» e rădăcată la rang de Arhiepiscopie și Mitropolie a Bucovinei și Dalmației.

În anul 1899, pe timpurile Arhiepiscopului și Mitropolitului Arcadie Ciupercovici, titlul unui Episcop al Rădăuților reappare în istorie, dar numai pe timp scurt. Arhimandritul de scaun de pe atunci, Dr. Vladimir de Repta, este înaintat la treapta de arhieru cu titlul de «Episcop al Rădăuților», și poartă acest titlu până la anul 1902, când după moartea Mitropolitului Arcadie Ciupercovici este instalat Arhiepiscop al Bucovinei și Dalmației.

Acum, sub împrejurări politice cu totul schimbate, ni reappare din nou mărețul titlu al unui «Episcop de Rădăuți» și acel care a fost învrednicit de Majestatea S'a Regele, ca să poarte acest titlu este Prea Cuv. Sa Arhimandritul nostru de scaun *Ipolit Vorobchievici*, bărbat înzestrat cu alese calități ale spiritului și inimii, de o erudițiune profundă teologică, scriitor recunoscut bisericesc, caracter integru și bun român.

Deie domnul, ca activitatea să-i fie încununată de cele mai frumoase succese.

Români cari plâng

Sub acest titlu primește *Dacia* următoarele:

Bănătenii, în frunte cu episcopii dela Caransebeș și Lugoj, au ieșit în calea trupelor române, cu flori și lacrimi de bucurie.

E praznic de sărbătoare acolo, în partea de răsărit și în centrul Banatului. În timpul acesta însă în aproape 50 de comune românești, jale și durere s'a lăsat prin casele oamenilor.

Dau mai jos o listă a comunelor românești, ce sânt amenințate să cadă sub stăpânire sârbească.

Notez, că afară de comunele arătate în listă, mai locuiesc vre-o 20.000 Români în orașele Vârșet, Biserica-Albă, Chichinda, Becicherec, Panciova.

Eată lista comunelor românești din Banat, atribuite sârbilor:

În județul Torontal, valea Begheului: Toracul Mare 3500 români, Toracul Mic 3000, Iancăhid 1300, Clec 200, Ecica română 2800, Ecica germană 500 români.

În valea Timișului: Sarcea 1400 români, Uzdin 6000, Glogon 1000, Iabuca 500, Ovcea 1800 români.

Pe câmpia dintre Timiș și Dunăre: Mărghita Mare 1100 români, Săn-Ianăs 1500, Săni-Mihai 4200, Seleuș 3000, Alibunar 3000, Petrovasela 6500, Satul Non 6000, Doloave 2200, Omolița 500, Dobrița 2500 români.

În județul Timiș, pe valea Dunării și a Cărașului: Deliblata 2400 români, Dubovăț 300, Gaia 400, Mramorac 1400, Cubin 1500, Grebenaț 2400, Cușici 200, Oreșat 500, Parța 200, Nicolințul Mare 3700, Straja 1800, Ulma 200, Iabuca 1000, Srediștea-Mică 700, Zamul Mic 700, Coștei 2500, Marcovăț 1600, Mesici 800, Rătișor 1500, Sălcița 1000, Vlaičovăț 1200, Vodinț 1700 români.

În județul Caraș-Severin: Iam 1000 români, Ciurda 800 români.

Ear comuna *Beba-veche*, din fața Seghedinului cu aproape 3000 de români, a fost atribuită de Conferință ungarilor.

Articolul umilitor pentru români

— Din tratatul de pace cu Austria —

Mult pomenita protecție a minorităților este cuprinsă în tratatul de pace între aliați și între Austria.

Introdusă în articolul 71, cere următoarele: «România aderează la introducerea într'un tratat cu principalele puteri, a dispozițiilor, care se vor judeca necesare spre a apăra în România interesele locuitorilor cari se deosebesc prin rasă, limbă sau religione de majoritatea locuitorilor».

«România aderează la introducerea într'un tratat cu principalele puteri a dispozițiilor ce se vor judeca necesare spre a apăra libertatea transilului și un regim echitabil pentru comerțul celorlalte națiuni».

Protecția minorităților are în vedere mai ales — elementul *evreesc*.

Se pare curios, cum de Conferența păcii voește să primească sub scutul său pe evreii, cari se știe că sprijinesc pretutindeni bolșevismul. Un ziar elvețian, *Le Democrite*, face (după Viitorul) următoarele descoperiri:

«Secretul misterului residă, trebuie s'o spunem, în puterea formidabilă a unei anumite înalte finanțe — semi-evreiască și semi-creștină, — mai ales adoratoare a *vițelului de aur*, care-și zice americană, dar se află tot așa de bine, la ea acasă, și la Londra, și la Frankfurt. Aceiași speculatori arhimilionari apără bolșevismul, pentru că *slăbește Rusia* și îngăduie să obție dela Lenin concesii fructuoase... Politica lor stă în a menaja Germania, pentru a-i rescumpăra comerțul și industria...

Astfel Jugoslavia, total slăbită, e pe calea de a deveni prizoniera și sclava sindicatelor financiare americane.

De trei ori s'a găsit soluția problemei Adriaticei. De trei-ori nababii căpușiți cu aur s'au pus de-a curmezișul și-au izbutit să-și spună Veto al lor.

Satrapii *Baruch*, *Branteys* și *Bawman*, sprijiniți de puternice personalități politice, și prea adesea secundați de un înalt personaj din anturajul direct al președintelui Wilson, n'au încetat de opt luni încoace, să terorizeze pe marele bărbat de Stat care guvernează — sau a ținut că guvernează — la Casa Albă.

Această treime aspiră să devină adevărata succesoare a camarilei din Berlin? Urmarea istoriei ne va dovedi.

Știrile zilei

Sindicatul Ziariștilor. Comitetul «Sindicatului ziariștilor» a trimis următoarea telegramă: *M. S. Regelui României!* În clipele aceste mărețe, în care se încunună opera de arme a M. V. și a eroice armate române, Sindicatul ziariștilor își îndreaptă gândul spre primul Rege al tuturor românilor și aduce omagiile sale Celui care n'a pregetat să jertfească totul pentru înfăptuirea idealului românesc.

Prin eroicele lupte din urmă și prin sângele generos al copiilor României, care înroșește câmpiile Ungariei, s'a deschis o nouă pagină de glorie pentru Majestatea Voastră și armata română, în cartea aceluia război; ear lumea civilizată va aprea aceste jertfe menite să restabilească mai curând ordinea în Europa centrală, grăbind astfel încheierea păcii definitive atât de mult dorite.

Să trăiți Sire, Să trăiască Dinastia, Să trăiască brava armată română.

In urma lipsei de hârtie sântem siliți să tipărim numărul de astăzi, — în loc de 8 pagini, — numai pe 4 pagini.

Serviciul divin. Pentru intrarea glorioasă a armatei române în Budapesta, s'a celebrat serviciu divin în catedrala Sibiului în 6 I. c.

A slujit P. S. S. Episcopul Aradului, *Ioan I. Papp*, asistat de asesorii consistoriali *Lazar Triteanu* și *George Proca*, protopresbiterii *Nicolae Borzea* și *Ioan Popp*, de diaconii *Dr. Octavian Costea* și *Dr. George Comșa*.

Prezenți au fost membrii Marelui Sfat, ai Consiliului dirigent, corpul ofițeresc și alți mulți credincioși.

Din acelaș prilej s'a ținut și la biserica gr. cat. din Sibiul serviciu divin, celebrat de Episcopul Lugojului Tr. *Frențiu*.

În cinstea armatei. De bucurie că trupele române au intrat în Budapesta, se fac serbări în toate orașele și orașelele țării. O manifestație impunătoare s'a făcut Marți în Cluj, cu însuflețire de nedescris. O retragere cu torțe și muzică militară a urmat Miercuri seara în străzile și piața Sibiului pavoazat. Adunări de popor, cu cântece și jocuri, se anunță de pretutindeni.

Pentru Orfelinatul din Sibiu. Dl. V. Zârna din Brad, cu ocazia căsătoriei sale cu dsoara *Mărioara Șiclovan* a dăruit pentru orfelinat 400—coroane. I se aduce mulțumită și pe această cale. — *Oficiul cassei arhidiecezane.*

Un răspuns. Trupele române, ocupând *Timișoara*, au fost salutate cu multă însuflețire, atât de români, cât și de șvabi. Colonelul *Economu* a primit omagiile aduse de reprezentanții autorităților și i-a asigurat, că românii vor respecta principiile de libertate și democrație. *Ungurilor* li-a zis în special, că vor avea de sigur o mai bună soartă în statul român, decât au avut românii în statul ungar.

Profesori universitari la Cernăuț. Au fost confirmați ca profesori la universitatea din Cernăuț dnii: C. Isopescu-Grecul, profesor de drept penal și istoria filosofiei; Sextil Pușcariu, de limba și literatura română; Eugen Herzog, de filologia romanică.

Hymen. Dl. Gheorghe Tulbure, revizor școlar al județului Bihor, și-a serbat la 27 Iulie a. c., în Cluj, cununia cu dsoara *Valeria Greavu*, profesoară la institutul Oteteleșanu din București și mai pe urmă directoare la internatul din Sibiu al Asociației.

Examele de admitere în licee militare. Mai multe locuri vacante (de bursieri și solvenți) se găsesc în liceele militare din: *Mănăstirea Dealu*, *Craiova* și *Iasi*. Pentru ocuparea acestor locuri se țin examene de admitere în: Sibiu (școala de cadeți), București, Chișinău, Craiova și Iași.

În Sibiu se țin examenele în 15 și 21 August 1919, în localul școlii de cadeți. Condițiile de admitere sânt publicate în *Gazeta Oficială*.

Dl. Ioan Opreș, măestru rotar în Sibiu, s'a înscris ca membru fondator la Reuniunea meseriașilor sibieni, achitând taxa de 100 cor.

La școală! În circumscripția școlară a Clujului se deschid licee românești de stat în următoarele orașe:

Dej (clasa I—VIII).

Turda (clasa I—VII).

Târgul Mureșului (clasa I—V).

Șimleu (clasa I—V).

Cluj: liceu de băieți (clasa I—V, eventual și VI—VIII).

Cluj: liceu de fete (clasa I—V).

Inscrierile se fac în birourile oficiale ale acestor institute până la 15 August a. c. În clasa se primesc numai elevii, cari au implinit 9 ani și au terminat clasa a IV-a a unei școli primare sau vor da un examen de primire. Taxa școlară este de 100 cor. Lecțiunile se vor începe la o dată mai târzie, care se va anunța în ziare.

Așteptăm, ca preoții și învățătorii satelor noastre să îndemne părinții să-și aducă copii la învățătură românească în lăcașurile, care li s'au gătit lor de mai înainte.

Pedepse meritade. În ultimele sentințe Curtea Marțială a Comandamentului Trupelor din Transilvania a pronunțat următoarele sentințe, pentru nedepunerea la timp a armelor și munițiilor ce aveau: *Papp Iosef*, 15 zile închisoare, *Schuster Michel*, 15 zile închisoare și 500 lei amendă; *Rosza Iosef* 15 zile închisoare și 100 lei amendă; *Balo Ștefania*, 100 lei amendă; *Füzy Mihai*, la una lună închisoare; *Gönczy Sándor* la 500 lei amendă; *Horvath Gheorghe* la 15 zile închisoare.

Pentru ascundere de arme și munițiuni: *Szoverfi Mihai*, la un an închisoare și 1000 lei amendă; *Törici Csö Imre* la un an închisoare; *Medgyesi Ioan* la un an închisoare, *Szász Mihali* la trei luni închisoare; *Csere György* la șase luni închisoare; *Lugosi Gyula* la o lună închisoare; *Gokan Lászlo* la o lună închisoare; *Orbán Ferentz* la șase luni închisoare.

Legatul Eleuterie și Paraschiva Chelariu este numele legatului întemeiat cu cor. 200.—de domnul director liceal din Brașov, dl. *George Chelariu*, întru veșnică pomenire a iubiților săi părinți, decedați în comuna Stroești (județul Suceava) și cu scop de-a să împărți daruri de Crăciun între săracii Reuniunii meseriașilor români sibieni. Legatul se atașază la *Fondul I. Vișa*, cu aceeaș menire. Pentru jertfa adusă pe altarul clasei noastre industriale, implorând odihnă lină celor mutați dela noi, aduce sincere mulțumite: *Vic. Tordășianu*, prezid.

Africanii și Parisul. Un ofițer din trupele coloniale și-a dus plutonul său de negri să vadă minunățiile parisiene: i-a plimbat la Versailles, la muzee, la Pantheon, la operă și la alte locuri vrednice de admirat. Africanii ascultau și priveau cu gurile căscate. Fiind înrebați, cum le place? câte un negru mai răsărit răspundea: «Nu-i pentru noi; sânt lucruri pentru albi.» În sfârșit, africanii au fost duși la turnul Eiffel. Aici, în fața colosului, toți negrii au rămas ni-miți și înmărmuriți.

Posta redacției

Ce însemnează boem? Cuvântul are, la noi, două înțelesuri. Întâi însemnează: locuitor al Boemiei. Majoritatea locuitorilor din Boemia o formează *cehii*. Numele de *Boemia* poate să vie dela cuvântul *Boii*, cari ocupaseră țara cu patru sute de ani înainte de Hristos. — Al doilea înțeles al cuvântului *boem* este: om cu viață neregulată, — în deosebi se vorbește despre scriitori și artiști. *Bohémien* franțuzește însemnează țigan, faraon, popor vagabund. *Trai de boem* = trai desordonat.

Consiliul Dirigent. Resortul Ocrotirii Sociale

Nr. 3411/1919.

(298) 1—3

Publicațiune

La institutul pedagogico-curativ de stat din Ineu (jud. Arad) vor fi aplicați cu începerea anului școlar 1919/20 *trei învățători cu diplomă* în calitate de profesori practicanți de pedagogie curativă cu un salariu anual de 3600 cor. și întreținerea întreagă.

Datorința lor va fi de a crește și instrui în mod practic copii defectuoși la minte și de a se exercita în cunoștințele teoretice și practice ale pedagogiei curative în așa măsură, ca după depunerea nui examen special să poată fi numiți definitiv în calitate de profesori pedagogico-curativi.

Vor fi preferiți cei, cari cunosc limba franceză, ori germană — aceștia vor fi trimiși mai târziu în străinătate pentru perfecționare. Vor fi preferiți apoi cei cu cunoștințe de agronomie, grădinarit, cei cu dexteritatea în lucruri minui-oase și cei ce se pricep la muzică.

Cererile provăzute cu documentele necesare vor fi înaintate până la 20 August n. la Resortul Ocrotirii Sociale în Sibiu (Str. Friedenfels Nr. 16).

Sibiu, la 1 August 1919.

Dr. Moldovan
secretar general.

Nr. 312/1919 Prot.

(193) 1—3

Concurs

Pentru întregirea a 2 (două) posturi de învățători la școala confesională ort. română din Agnita se publică concurs cu termen de 30 de zile dela prima publicare în «Telegraful Român».

Emolumentele sânt:

1. Salariul legal, dela biserică pentru ambii învățători 600 cor., restul dela Consistor și stat, de plătit în rate lunare anticipative.

2. Cvarțir natural în edificiul școlii pentru un învățător, eară pentru al 2-lea bani de cvarțir dela stat și lemnele trebuincioase dela comună.

3. Grădină de 600 m². din care 1/6 se cultivă cu pomi.

Învățătorii aleși, pe lângă prevederea instrucțiunii în școală sânt îndatorați a conduce elevii în Dumineci și sărbători la biserică și a cânta cu ei la sf. liturgie.

Cererile de concurs înzestrate cu documentele cerute de legile în vigoare să se înainteze subscrisului; iar concurenții să se prezinte în vre-o Duminecă sau sărbătoare în biserică, spre a-și arăta destoinicia în cântări și a face cunoștință cu poporul.

Agnita, 2 Iulie 1919.

În înțelegere cu comitetul parohial concernent.

Ioachim Muntean
protopop.